

БЪЛГАРИЯ, която изгубихме – само ЦИФРИ и ФАКТИ

Инж. Иван Пехливанов:

”Бъдните поколения трябва да знаят, че България е била индустриална страна, една от 30-те държави, участващи в световния експорт на машини. Създавали сме технологии и продукти, които могат да бъдат гордост за всяка нация! Без тази памет е невъзможно ново възрождение на България. За високия български индустриален интелект има безброй доказателства. Ето някои от тях”:

Българската енергетика

До средата на 20-и век бяхме последни в Европа по енергийни мощности. От 1945 до 1990 г. те нараснаха 120 пъти! Стигнахме Белгия и Австрия. Изпреварихме Дания, Португалия и Гърция. Изравнихме се с Европейския съюз.

Енергийната ни стратегия, проектите, инженерната реализация се изпълняваха от забележителния научен център “Енергопроект”. Създаден през 1948 г., той обедини творческите сили на няколко поколения специалисти и стигаме върховете на световната енергетика:

Енергопроект

- АЕЦ “Козлодуй”. Проектирана и строена съвместно от руски и наши специалисти, с мощността си 3760 MW осигури 45% от електропроизводството на страната! Тя е една от големите атомни електроцентрали в света!

– ПАВЕЦ “Чаира”. По мощност (861 MW) и по проектно решение (турбопомпената зала е на 360 метра под земята, в каверна с размерите на зала 1 на НДК) няма европейски аналог! Каскада “Белмекен-Сестримо”. С трите електроцентрали (първата от които е ПАВЕЦ), с обща мощност 735 MW, е международна рядкост! Заема водещо място между действащите ВЕЦ и ПАВЕЦ в света.

– Каскада “Арда” – с обема на трите ѝ язовира 1,15 млрд. куб. м, е една от най – големите в Европа!

– Източномаришкият енергиен комплекс. Горивната му база са лигнитни въглища с най-ниска калоричност – 1400 ккал/кг. По екологични изисквания две от централите са с железобетонни комини по 325 метра – най-високите в Европа!

/Сега абсурдът на капиталистическата непланова икономика е следният: “... Най-големият трън в очите на всички е проектът на XXI век – АЕЦ “Белене” (започнат преди 89 г. и спрял след избухването на демокрацията). Изграждането на 2000-мегаватова ядрена мощност обедини цялото анти-ядрено лоби не само у нас, а и в чужбина. Начело е целият източномаришки енергиен комплекс. Той вече дава близо половината електроенергия на България и на него се възлагат огромни надежди да отстоява енергийната независимост на страната за десетилетия напред. Изграждането на една огромна ядрена мощност ще заплаши бъдещите продажби на електроенергия от ТЕЦ-овете...”/

– Производството на водни турбини и генератори.

До 1950 г. у нас са изработвани водни турбини с мощност до 10 KW. През 1954 г. произведохме турбина и генератор с мощност 700 KW. В 1960 г. изнесохме в Китай 30 турбогенераторни комплекта за ВЕЦ. Към 1980 г. вече работеха 30 ВЕЦ с 80 български турбогенератори с обща мощност 840 MW. Венец на турбостроенето ни са трите агрегата за ПАВЕЦ “ЧАИРА”, всеки с мощност 215 MW по чертежи на “Тошиба”, Япония.

- Нашите енергетици проучваха, проектираха и строиха енергийни обекти за сложни геоложки, земетръсни и други условия в Ливан, Йордания, Кувейт, Сирия, Ирак, Алжир, Либия, Румъния, Чехословакия, Испания.
- Благодарение на енергийната ни стратегия през целия период 1950-1990 г. България беше сред европейските страни с най-редки и кратки сътресения в енергоснабдяването! Няколко поколения българи изнесоха на гърба си строителството на енергийния отрасъл, който към 1989 г. зае 18% от националните промишлени фондове.

След 1990 г. управленската ни прислуга на чужди сили упорито подготви взривяването на енергетиката:

- Разруши мозъчния й център “Енергопроект”. Старателно организира националното престъпление – закриване на АЕЦ “Козлодуй”. – Спря строителството на АЕЦ “Белене”. – Разпродаде електроразпределителната система. – Ликвидира енергомашиностроенето. Днес дори 100-киловатова водна турбина трябва да се внася от чужбина! Чужди фирми, които трябва да се учат от нашите енергостроители, получават поръчки за строителство на енергийни обекти у нас. Каскадата “Горна Арда”, 4 пъти по-малка от каскадата “Арда”, която е българско инженерно решение и изпълнение, се възлага на чужденци, не построили нито един енергиен обект! Това е грозно унижение на нашия индустриален интелект!

МЕТАЛУРГИЯТА

До 1950 г. България няма металургия. Към 1989 г. вече произвеждахме 3 милиона и 300 хиляди т стомана и бяхме 27-ата металургична страна в Света.

Стратегията, проектите и изпълнението се водеха от крупния научно-проектантски център “Металургпроект”.

Нови технологии и продукти разработваха институтите по черна и цветна металургия, катедри във ВХТИ и ВМЕИ, Институтът по металознание към БАН, институтите по леене, по металокерамика и прахова металургия.

– Корабна ламарина. От 1970 година българското корабостроене работеше изцяло с местни метали.

– Бронестомани. От 1972 г. металургията ни осигуряваше нуждите на танкостроенето с наши стомани.

– Студеноогънати олекотени профили.

– Валцовани стомани за транспорта и мините.

– Студеновалцована ламарина, в т.ч. с метални и пластмасови покрития.

– Щранговани профили за кари и асансьори.

– Радиални профили и тръби вкл. за цеви на стрелково оръжие и стволове на оръдия.

– Центробежно ляти тръби, вкл. неръждаеми, по технология и оборудване на инж. Емил Петков.

– Непрекъсната разливка на стомани.

– Електрошоково претоплени стомани в сътрудничество с института “ПАТОН” в Киев.

– Прахова металургия и металокерамика, развивана десетилетия от колектива на проф. Радослав Тодоров.

– Вакуумно леене на качествени отливки. – Патентът на инж. Александър Вълчев за специална обмазка на електродите на електродъговите пещи, увеличаваща живота им с 30%, бе закупен от

- много фирми, в т.ч. от Канада и Великобритания.
- Изработихме от наша микролегирана с азот стомана 10Г2САФ за металните конструкции на сибирските заводи в зоната на вечния мраз. С тях участвахме в междудържавната интеграция за газ от Русия.
  - Получихме за тази стомана международен сертификат за производство на газопроводни тръби. Заваряването ѝ успешно бе решено от д-р инж. Марин Белоев и от чл.-кор. проф. Любомир Калев.
  - Леенето с газово противоналягане по метода “Акад. Балевски – проф. Димов” е едно от забележителните открития в световното металолеене през изтеклия 20 век! По този метод:
  - Произвеждахме сложни и дебелостенни отливки за военнопromишления комплекс.
  - Член.-кор. проф. Янко Арсов създаде високояки отливки от азотирани стомани, в т.ч. и корабни винтове. Вече имаме стомани със съдържание на азот до 3%, което е невероятен успех! В тях скъпият никел се заменя с най-срещания газ в земната атмосфера. С наши леярски машини и технологии работят най-големите световни производители на алуминиеви джанти. Над 600 машини за леене с противоналягане лаят 50% от кокилните алуминиеви отливки в света!

Всичко изброено вече е унищожено, или е пред рухване. Че това се прави по чужда поръчка, се вижда от следния пример: на наша територия са положени 70 хил. т газопроводни тръби. От тях 50 хил. т са от българска стомана, произведени от Завода за спирало шевни тръби в гр. Септември. Другите 20 хил. т са вносни право шевни тръби. Всички досегашни 13 аварии по технически причини са при вносните тръби! Няма нито една авария с наша тръба! Въпреки това заводът ни бе разрушен под претекст, че бил с остаряла технология. А в Турция сега се строи нов завод точно по тази технология!

Българската химия

През 1945 г. беше в зародиш. Внасяхме дори сода каустик и син камък!

Към 1989 г. отрасълът вече произвеждаше годишно:

“Химпроект” водеше инвестиционното развитие на отрасъла. Двадесет научноизследователски институти, много катедри във ВУЗ, БАН и развойни бази с 1500 научни дейци осигуряваха научната дейност. Те поддържаха тесни връзки със световния научен и делови свят. – 2,5 млн. т минерални торове

- 1 милион тона калцинирана сода
- 400 хил. т пластмаси
- 1,8 милиона броя автомобилни гуми
- 20 хил. т химикали за растителна защита
- Преработваше 12 млн. т суров нефт
- Имаше 11% от националните промишлени основни фондове.
- Даваше 8,5% от националната промишлена продукция
- Осигуряваше 20% от постъпленията от западна валута
- Поддържаше 100 000 работни места

Химпроект-Варна

- Българският карбамид имаше неограничени пазари.
- Заемахме 4-то място в света по производство на калцинирана сода.
- Държахме 17-а позиция по производство на пластмаси.
- В изкуствените текстилни влакна изпреварвахме Франция, Италия, Белгия, Испания, Канада.
- Произвеждахме или таблетирахме от вносни субстанции всички масови лекарствени средства.
- Първи от източноевропейските страни организирахме производство на спринцовки за еднократна употреба.

– Закупихме лицензи и марки за съвременна козметика. – Огромният износ в Русия ни направи първи в света по производство на пасти за зъби.

Всичко това вече е ликвидирано.

Най-ярко показва растежа на индустриалния ни интелект

В 1945 г. в България имаше десетина предприятия и 50 работилници с общо 4000 работещи и не повече от 200 инженери. Бях в първия випуск на новия машинен факултет на Държавната политехника. Едва намирахме работа за задължителния студентски стаж. В 1950 г. с месеци стояхме като безработни млади инженери.

В 1989 г. в отрасъла работеха 730 завода, 430 хиляди работещи и 35 000 инженери. 5000 научни дейци създаваха нови технологии и машини в 30 научноизследователски института.

С 5% от националните основни фондове машиностроенето осигуряваше 20% от обществения продукт и 55% от износа на България.

Транспортното машиностроене

Първият български електрокар се появи в 1951 г. След 3 десетилетия изнасяхме годишно 83 хиляди електро- и мотокари. Три бяха световните фирми в тази област: “Кларк” – САЩ, “Тойота” – Япония и “Балканкар” – България.

/Тук не можем да не отдадем почит на култовата реплика на сините шамани, която ще остане като ярък бисер: че японците купували нашите мотокари, заради чугуна. Изглежда е имало голям глад за чугун по света, а в България се е намирало някакво извънредно находище, защото нашите мотокари се купуваха на 5 континента и то с десетки хиляди – включително и от най-развитите “демокрации”./

Закупихме лицензи за основни карни възли от най-реномирани фирми, производителки на хидравлика, пневматика, електроника, механика, дизелови двигатели, тягови акумулатори. Това развитие се ръководеше от д-р инж. Пантю Карапантев, д-р инж. Николай Георгиев, инж. Илия Ивановски. – Първият ни електротелфер е от 1952 г. След 30 години износът стигна 150 000 броя годишно, бяхме сред петицата световни производители. Пионер в тази област бе рано загиналият инж. Марчев.

Комплектна техника за складова механизация усвоихме в края на 50-те години. След 3 десетилетия изнасяхме в десетки страни машини за обработка на стелажи с височина до 24 метра и при скорост на придвижване на палетите до 120 м/мин., с телеуправление, с програмно адресиране и с робокари. Тази система се създаде от инж. Илия Джагаров и инж. Тодор Мутаров.

Днес транспортното машиностроене е разрушено! Производството на кари намаля 20 пъти.

Корабостроенето

От Освобождението до 1945 г. е произвело 86 плавателни съда с обща товароподемност 15 500 тона. Най-големият кораб е бил с товароподемност 800 тона. От 1945 до 1990 г. са произведени 1450 плавателни съда с обща товароподемност 5 милиона тона. От износ на кораби спечелихме 2 млрд. щ. д. (5 пъти повече от инвестициите за отрасъла).

Отрасълът бе ръководен от талантиливи стопански дейци: инж. Георги Георгиев, Панчо Петков, инж. Дочо Дочев, инж. Тодор Ганчев, инж. Иван Лазаров, инж. Слави Георгиев, инж. Злати Златев, инж. Богданов, Трёмол Иванов и много други.

Инвестиционното машиностроене

До 1945 г. не беше известно у нас дори като понятие. Индустрията работеше само с вносни машини. През 50-те години се появиха първите ни заводи, съоръжени с българска техника.

Заводът за пектин в Перник проектирахме под ръководството на инж. Иван Байчев. Завършил и работил в Германия, той донесе в паметта си технологичната схема и конструкциите на машините.

Сега: Ако заработи известният в миналото с производството на пектин и плодови сокове пернишки завод, който е единствен на Балканския полуостров, това ще е не само успех...

Заводът за цимент в Димитровград бе оборудван изцяло с български машини. Под ръководството на инж. Петко Башев и инж. Илия Илиев конструирахме трошачките, ситата, елеваторите, шнековите транспортъри, 40-метровата въртяща се пещ за клинкер.

Флотационната фабрика в Кърджали бе съоръжена с наши топкови, конусни, челюстни, чукови мелници и трошачки, транспортъри и флотационни басейни.

Днес: Кърджалийската фирма “Монек-юг” ще оборудва флотационна фабрика, която ще бъде построена в турския град Чанаккале.

Заводът за помпи във Видин заработи в началото на 50-те години. През 80-те години произвеждаше годишно 100 000 помпи, вкл. за големите дунавски помпени станции. Експортираше 95% от продукцията си и конкурираше световни фирми, в т.ч. и “Сигма”.

Завод “Спартак” в Бургас стигна годишно производство 30 000 вентилатора, главно за износ. Усвои промишлени вентилатори с размер на работното колело до 2 метра!

Завод “Мир” в Монтана стана за две десетилетия известен производител и износител на комплектни линии за тухли и керемиди. Осигури високото им качество с лицензи от италианската фирма “Морандо” и немската “Келер”.

Машиностроителният завод в Ст. Загора бе специализиран в производството на бутилираща техника. Програмата му включваше линии с производителност 36 000 бутилки на час. През 80-те години закупи световноизвестната фирма “Ортман и Хербс” в Хамбург. Десетки негови линии още работят в Русия, Украйна и Китай.

Машиностроителният завод “Вапцаров” в Плевен произвеждаше преси, въздушни компресори, водни помпи. Още в 1954 г. изработи водните турбини за ВЕЦ “Батошево”, а през 1986 г. стигна до турбопомпените агрегати за ПАВЕЦ “Чаира”. От 70-те години пое и производството на възли за атомни електроцентрали по международната специализация на СИВ.

Металообработващите машини

Бяха основно направление на отрасъла. Започнало през 30-те години в 5-6 малки работилници, към 1980 г. то имаше 40 завода, произвеждащи 18 хиляди стругове, фрези, бормашини, агрегатни машини, обработващи центри, автоматични технологични линии, манипулатори, роботи. 90% от тях се експортираха в десетки страни от Близкия изток до Западна Европа.

Научноизследователският институт и заводските му конструкторски бюра имаха огромен опит в създаването на нова техника. Развитието му е дело на инж. Щилян Петров, проф. Асен Вълев, д-р инж. Мойнов, д-р инж. Ярослав Генов, д-р инж. Илия Харампиев, д-р инж. Пенко Сомлев, инж. Божил Вучков.

Днес производството на металообработващи машини е почти ликвидирано. Преди месеци посетих флагмана му – ЗЗМ, София. Цехът за агрегатни машини, линията за сачмено-винтови двойки, участъкът от автоматични технологични линии с програмно управлявана и роботизирана техника бяха гордост за българската индустрия. Попаднах в потресаваща обстановка: празни и изоставени цехове, разграбени уникални машини, безцелно лутащи се хора с блуждаещи и тъжни погледи. Господа управляващи, ако искате да видите успеха на вашето преустройство, отидете в ЗММ – София!

Инструменталното производство

Беше силно развито! Съвременният индустриален свят добре знае, че то има стратегически характер, затова държаха под око действията ни в този отрасъл. Над 80% от оборудването и технологиите бяхме купили от водещи западни фирми. Имахме и наши ценни разработки. Прецизните ни инструментални машини бяха колкото тези на швейцарските заводи, известни като водещи в тази област. Само нишковите и обемните ни електроерозийни машини надхвърляха 600 броя. Инструменталните заводи в Габрово, Шумен, Монтана, Севлиево, София, Кърджали не отстъпваха на световните еталони. Други 300 индустриални предприятия имаха съвременни инструментални цехове. Квалификацията на инструменталчиците ни беше висока. България можеше да се запази като производител на инструменти и пресформи за експорт. Една пресформа с тегло 50 кг струва колкото лек автомобил!

През 1983 г. построихме в София малко предприятие за производство на пресформи с вносни машини и ембаргова КАД-КАМ система за управление. Първият западен бизнесмен, който го видя през 1990 г., поиска да го купи за луди пари!

Инструменталните ни мощности, включително и това предприятие вече почти са ликвидирани. Три четвърти от инструменталните ни машини бяха купени на безценица от турски фирми. Един от основателите на това производство, починалият инж. Леон Маиров, ако можеше да види какво стана с делото му, щеше да се обърне в гроба.

Индустриалният умствен капитал на България вече е унищожен. Това е престъпление, по-голямо от самото разрушаване на индустрията, защото без интелект е невъзможно нито изграждането, нито развитието ѝ. Той се създава бавно и трудно. Нужни са време, подходяща среда и много пари. Разправата бе извършена професионално. Тя включваше: Бърза раздяла със старите специалисти. Те бяха унижени и оставени на мизерно доизживяване. Разгонване по чужбина на специалистите от средното и младото поколение под натиска на безработица и безперспективност. Свиване възпроизводството на нови специалисти. Съсипана бе образователната система.

Това изключи България от групата на индустриалните държави, тя се превръща в нео-колониална територия. Изпълнението започна още от началото на 1990 година. Фалшифициран бе външният дълг, за да се представи икономиката ни като катастрофирала. Изчезна 1,4 милиард щ. д. валутен резерв.

Необяснимо защо не бяха прибирани 2 милиарда и 350 милиона щ. д. външни вземания. На 28 март 1990 г. бе обявен мораториум по външния ни дълг. По покана на правителството господата Ран и Ът от САЩ с екип от американски и български специалисти разработиха план за “реформи”. Вече 15 години той се изпълнява безпрекословно. В съответствие с него България единствена в света извърши 100 % разрушителна приватизация. Лекомислено се изоставиха традиционни пазари. Чрез “преструктуриране” бяха разбити социалната, здравната, образователната и културната национални системи. Така бе разрушено всичко, което ни свързваше със съвременния промишлен свят. Отприщените стихии унищожиха средата, в която може да се развива индустриалният интелект.

Изправени пред изгнилата страшна икономическа гробница, ние, работилите по 30-40 години за нова България, можем само да кажем: Господа, изпълнихте поръчението:

- Унищожихте плодовете на десетилетния национален труд!
- Продадохте десетократно по-евтино индустриалните мощности!
- Родихте хиляда нови милионери за сметка на милиони обеднели!
- Създадохте най-голямата безработица в Европа!
- Разпръснахте по света 800 хиляди млади хора!
- Направихте от специалистите улични продавачи и охранители!
- Превърнахте боклукчийските кофи в спасителен изход!
- Намалихте нацията с близо 1 милион жители!
- Съкратихте средната възраст на българите с 10 години!
- Върнахте забравената детска неграмотност!
- Отворихте път на младите хора към проституцията и наркотиците!

Не можете само едно: да ни отнемете самочувствието на строители на съвременната ни родина! Нарекохте го “носталгия по миналото” и я обявихте за голям грях. Това си е ваша грижа! Наш дълг е, докато можем, да пазим паметта за създанието!

Завод за дискови запамятаващи устройства – Стара Загора. Повечето компактдискове, които купуваме, се произвеждат в Стара Загора и след това им се лепят различни вносни марки.

Електрониката и изчислителната техника

Към 1970 година вече работеха заводи за:

- Запамятаващи устройства в Стара Загора, Пловдив и София.
- Изчислителни машини и процесори в София.
- Памети и теле обработка във В. Търново.
- Механични конструкции в Благоевград.
- Магнитни глави в Разлог.
- Печатни платки в Русе и Търговище.
- Инструменти в Шумен, Благоевград и София.
- Градивни елементи в София, Перник, Айтос, Кюстендил, Никопол, Сливен, Ст. Загора, Ботевград, Разлог, Белица.
- Организационна техника в Силистра и Самоков.
- Пишещи машини в Пловдив.
- Радио и телевизори в София и В. Търново.
- Телефони и телефонни централи в Белоградчик и София.
- УКВ радиостанции в Гоце Делчев.
- Радио навигационна апаратура във Варна.
- Осветителна техника в Сливен и Ст. Загора.
- Окръжни и заводски изчислителни центрове.
- Териториални школи за подготовка на програмисти.

Научноизследователски институти: БАН – София, ЦИИТ-София, в Ботевград, Пловдив, Бургас, и др.

Заети в производството и научното развитие – над 100 000 души. България се нареди сред развитите страни в тази област. Това беше тържество на нашия индустриален интелект! Изчислителната техника, телекомуникациите, кибернетиката, автоматизацията, програмната индустрия се превърнаха в съдба на младите българи! Принос за това имаха проф. Богомил Гъдев, акад. Ангел Ангелов, акад. Васил Сгурев, акад. Кирил Боянов, акад. Благовест Сендов,

проф. Владимир Гановски, проф. Трайко Петков, д-р Йордан Младенов и др. Инициатор и ръководител на цялата програма беше проф. Иван Попов (1907-2000 г).

Ураганът, вилнеещ през последните седемнадесет години над нашата индустрия и икономика, унищожи тази национална перспектива. За техническата ни младеж остана единствен изход – да продават на безценица своя талант в чужбина, който е търсен по целия свят!

Българският военно-промишлен комплекс

Води началото си веднага след Освобождението. Софийският военен арсенал, основан в 1896 г., в 1924 г. е превърнат в Държавна военна фабрика. Непосредствено след Първата световна война победената, териториално ограбена и икономически катастрофирала България, намерила сили да построи нови военни заводи и арсенали в Казанлък, Ловеч, Сопот, Карлово за производство на снаряжение, военна екипировка, взривни материали, оръжие, дори на учебни самолети.

Тогава е зародена и първата ни индустриална интелигенция. Генерал майор проф. Симеон Ванков е с международна известност. Следват го Стефан Белов, К. Никифоров, Гочо Гочев, ген. Владимир Вазов, първият български оръжеен конструктор Димитър Рафаилов. Сред тях и оръжейникът, по-късно станал голям български оперен артист, Стефан Македонски. През 30-те години се появява ново поколение оръжейници, между които е и самолетният конструктор проф. инж. Цветан Лазаров.

Тези заводи и опитът на специалистите влизат в основата на военно-промишления комплекс след Втората световна война.

За 3 десетилетия той постигна огромно развитие. Мощностите му се увеличиха стократно, създадени бяха нови продукти и технологии както в традиционните оръжейни направления, така и в съвременни области: бронетанкова техника, специална електроника, оптико електроника, телекомуникации, телеуправление, радиолокация, УКВ радиостанции, специално приборостроене, лазерни технологии, металокерамика и твърди сплави, точно леене, хидравлика, пневматика, лагерно производство. Израснаха мощна научна база и специалисти в института НИТИ, Казанлък и в основните заводи.

Красноречив е примерът с бронетанковото производство.

Завод “Бета” бе построен само за две години. Покритите му площи са над 120 декара. Има уникално оборудване: 4000 и 2500-тонни преси, гилотина за рязане на ламарина с ширина до 3200 мм и дебелина до 25 мм, линии за газово и лазерно обрязване на метални листове, камери за обемно отгряване на танкови корпуси, кантователи, прибори за контрол на изпитателни стендове и полигони. Произвеждаше бронетранспортъри в много модификации: универсални, амфибии, спасителни, санитарни, специално защитени срещу газове и радиация, самоходни установки, танкове с оръдия 122 мм, снабдени с наша радио- и оптикоелектроника.

Военно-промишленият комплекс бе изграждан, развиван и ръководен от няколко поколения високо квалифицирани специалисти. През 50-те години сред тях бяха инж. Марий Иванов, инж. Пеню Кирацов, ген. инж. Август Кабакчиев, инж. Лозанов, инж. Пантю Карапантев, инж. Богословов, инж. Точев, инж. Христо Минков, инж. Цветанов, ген. инж. Георги Ямаков, ген. инж. Борис Тодоров, ген. инж. Даиков. Последваха ги инж. Тончо Чакърров, ген. инж. Васил Василев, ген. инж. Кошинов, инж. Васил Тюркеджиев, ген. инж. Стайков, ген. инж. Александър Александров, инж. Климент Вучев, инж. Илия Гунчев, д-р инж. Стефан Дамянов, проф. инж. Евгени Гиндев, ген. инж. Тодор Дончев, инж. Стоян Тодоров, инж. Иван Дамянов, ген. инж. Иван Колев.

Военно-промишлената ни продукция беше под 0,1% от световното специално производство. Въпреки този малък дял комплексът осигуряваше от експорт годишен валутен доход на България над 1 милиард щ. д., създаваше работа на 100 000 души, спираше внос и задоволяваше основните нужди на армията. Това показва както неговата ефективност, така и причините за отдавнашните опити на чуждите сили да ни изключат от тази сфера.

Пред 1943-1944 г. англо-американската авиация бомбардира наши военни заводи. След войната ги възстановихме за година-две. Много по-успешни от бомбените удари се оказаха днешните действия на собствените ни управници. Усърдни слуги на чуждестранни господари, те обявиха военната ни промишленост като престъпна, изоставиха традиционни пазари, затвориха десетки заводи, разгониха специалистите, уволниха хиляди работещи и вече подготвят пълното закриване на комплекса. Тези невежи хора дори нямат представа какво рушат!

Военно-промишленото производство не е обикновено. То е синтез от науки, нови технологии, висока производствена култура, ред и дисциплина. Успехите му бяха ярък показател за нивото на националния ни индустриален интелект! Разбиването му ще покаже интелектуалната нищета на управниците ни!

Оптимизъм и надежда буди колективът на Института по металознание “Акад. Ангел Балеви” към Българската академия на науките. Под ръководството на акад. Янко Арсов и на чл. кор. проф. Стефан Воденичаров при трудни условия творят нови продукти и показват възможностите на българския индустриален гений.

Леката и хранителната индустрия

Бяха слабо развити поради политико-номическите догми на съветския тип социализъм.

10 ноември 1989 г. роди надежда, че настъпва ново време за тези подценявани отрасли. Тя се оказа напразна и това се вижда от сравнението на производството през 1987 и 1997 г. След 1970 г. бе създаден добър потенциал в леката и хранителната индустрия.

Мъжките облекла на заводите “Витоша”- София, “Дружба”- Варна, в Плевен и в Луковит стигнаха международните стандарти и имаха пазари в много страни.

Трикотажните изделия на “Яница”- Елхово, “Росица”- Севлиево и други имаха неограничени пазари. Не случайно и днес заводът в Доспат работи почти изцяло за експорт и заслужи правото да бъде приватизиран от височайша особа.

Спортните облекла в Кърджали, Симеоновград, Попово, Елхово само за няколко години измениха гледката по ски-пистите със съвременния си дизайн. Те се произвеждаха по марки и лицензи от “Пума”, “Адидас”, “Виеналайн”. Пионерът на българския спортен дизайн Васко Василев превърна предприятията “Невен” и “Яница” в известни у нас и в чужбина производители на модни облекла.

Станахме производители на марковите ски “Атомик”.

До 1980 г. произвеждахме само спортни гуменки. След 3-4 години, по лицензи от “Ромика”, “Трейнинг”, “Адидас” и “Пума”, предприятията в Благоевград, София, Хаджидимово, Добрич, Хасково стигнаха общо годишно производство 5 милиона маратонки – повече от всички соцстрана, взети заедно. Всяка събота и неделя туристи от Гърция и Югославия купуваха по 4-5 чифта български маркови маратонки от софийския ЦУМ.

В тази поредица могат да се включат още много стоки на леката ни индустрия: обувки – от София, Пловдив, Добрич, Кюстендил, с. Бояново – Елховско; дамски блузи и трикотаж – от Ст. Загора, Русе, Враца, Червен Бряг; куфари и чанти от Пловдив, Силистра; съвременна пасмантерия – от

Ямбол, Първомай, Болярово; копринени изделия – от Карлово и Хасково; ленени тъкани – от Самоков; килими – от Сливен, Котел, Смолян и др.

Раздвижи се хранителната индустрия:

Създадоха се нови или се обновиха старите пивоварни – “Астика”, Хасково; “Ариана”, София; “Загорка”, Ст. Загора; “Каменица”, Пловдив; “Леденика”, “Болярка”.

Усъвършенствано бе производството на бяло сирене, внедри се ултрафилтрация на млякото. Произвеждаха се топени сирена, френски сирена “Бри” и “Рокфор”. Започна производство на детски храни. Появиха се майонезни деликатеси.

Селскостопанската академия на науките създаде технология за производство на храни за космонавти.

По английска технология се появи маргаринът “Калиакра”.

Изградиха се малки колбасарски предприятия в Садово, Севлиево, София, Ботевград, Видинско.

Появиха се малки квартални хлебопекарни по френски технологии.

Модернизирани бяха винарските заводи в Хасково, Търговище, Сливен, Перушица, Видинско, Варна.

По шотландска технология бе произведено българското уиски “Диво козле” в Асеновград.

Годишното производство на тютюн стигна 160 хил. тона. Генерално бяха преустроени фабриките за цигари, годишно произвеждахме 71 хил. тона и излязохме на трето място в Европа след Англия и Германия. Износът на тютюневи изделия осигури 1 милиард долара валутни постъпления.

Тези отрасли бяха развити от стопанските дейци Иван Недев, Дора Белчева, Стоян Жулев, Димитър Ядков, Стоян Киндеков, Петър Петров, Александър Дионисиев, Тодор Тонев, Павел Цветански, Илия Пачев, Жеко Георгиев, Илия Георгиев, проф. Дамянов, проф. Георги Митов, Иван Шипчанов, Велико Ненов, Пантелей Митов, Гено Станчев, Петър Пеев и много други. Днес тези имена са забравени.

Главната мишена на разрушителната канонада бе индустриалният интелект на България. Местните компрадори очевидно бяха получили заповед: “Изкоренявайте индустриалното мислене!”

Изпълнението й започна още от началото на 1990 г.

Изгряваща звезда от БКП, преминала после през ред други “леви” партии, за да стигне и до българския футбол, заявил в Москва на тогавашния член на политбюро на КПСС Яковлев: “Решили сме да се разделим с всички кадри, надхвърлили 35-годишна възраст”. Дори дълбоко законспирираният атентатор на социалистическата система се смутил: “Помислете, това ще ви лиши от най-опитните специалисти!”

Заканата бе изпълнена. Изхвърлени бяха от индустрията най-опитни конструктори, технолози, проектанти, учени и стопански ръководители. Закриха десетки проектантски и научно-изследователски институти.

Истината беше друга: индустриалната интелигенция първа осъзна изискванията на новото време, нейни бяха началните стъпки към основните промени. Коварен ход срещу индустриалните специалисти беше представянето им като закостенели, неразбиращи новото, слепи привърженици на “живковизма”... Използвана бе особеността, че индустриалците не владеят политическите пируети. Строгите правила на производството и на материалната наука изискват професионална стабилност. Връзката с обикновените хора съхранява нравствената чистота.

Още през 1962 г. инж. Пантъо Карапантев създаде “Балканкар” – най-динамичния и модерен индустриален комплекс в източния блок;

Пак той изгради в 1966 г. в Ловеч смесено предприятие с италианския гигант “ФИАТ” за монтаж на леки автомобили;

През 1967 г. генерал инж. Георги Ямаков построи смесено предприятие на “Металхим” с “Булгар-Рено” в Пловдив. За 3 години то даде на пазара 5 хиляди леки автомобили;

През 1967 г. бе подготвено създаването (с японски групировки) на смесена фирма с корабостроителницата ни във Варна. Съветски бюрократи разпоредиха отмяна на договореността.

През 60-те години по инициатива на Георги Найденов и на инж. Тончо Михайлов бе сключен първия договор между социалистическа страна и английската “Швепс”, след това и с американските “Кока-Кола” и “Пепси-Кола” за производство на безалкохолни напитки.

През 1962-1970 г. бяха построени десетки заводи по закупени от западни фирми лицензи за високи технологии и продукти със съвременно оборудване. Сред тях са:

- Завод за германиеви полупроводници в Ботевград от френската фирма CSF по инициатива на Лазар Данчев;
- Завод за метален обков във Варна, вкл. стан за студено валцоване на ленти по инициатива на инж. Димитър Валев;
- Завод за санитарна арматура в Севлиево, с първия в източните страни цех за метални покрития на пластмасови детайли. За кратко време той завладя пазарите в Близкия изток;
- Завод за тягови панцерни акумулатори от фирмата “Варта”;
- Завод за диамантни дискове по шведски лиценз;
- Завод за електропреобразователни елементи с линии за кварцови монокристали от Япония, по инициатива на инж. Янко Дюлгеров;
- Завод за автобуси по лиценз от немската фирма “Кесборер”;
- Завод за въздушни и маслени автомобилни филтри “Пирели”;
- Завод за стоманени профили по лиценз на “Шльойман”, ГФР;
- Завод за заваръчни електроди по лиценз от Германия;
- Завод за дизелови двигатели по лиценз от “Перкинс”, Англия;
- Завод за ръчни електроинструменти по лиценз на “АЕГ”;
- Завод за вентили за автомобилни гуми по японски лиценз;

През 70-те и 80-те години първи в соцсистемата пристъпихме към практическа реализация на малки и средни предприятия, към привличане на чуждестранни капитали у нас и на наши в чужбина, към темите за стопанския риск, за рискови капитали, за неефективни предприятия и техния фалит.

Тези опити на индустриалната ни интелигенция за насочване на развитието ни по нови пътища бяха засилени след 1980 г.:

- С нови високи технологии, съвременно оборудване, лицензи и марки на световноизвестни фирми бяха построени над 600 малки предприятия и производствени линии;
- “Металхим”, “Балканкар” и БСК договориха с френската фирма “Рено” производството у нас на леки автомобили, към 1992 г. трябваше да стигне годишно 60 хиляди броя.
- Подписан бе договор с немската “ОБИ” за изграждането у нас на верига от хипермаркети. Първията сграда бе готова в Хасково и трябваше да заработи в 1990 г.;
- С холандската фирма “Беренберг” бе сключен договор за изграждането на верига от магазини за стоки за малкото селско стопанство. Първият от тях бе построен в Пловдив. Договорът бе прекратен веднага след 10 ноември 1989 г.

- С японска фирма бе договорено създаването на смесена лизингова фирма. През 1986 г. у нас бе учреден “Булгарлизинг” – първото в Източна Европа. След 1990 година връзката с японската фирма бе прекратена.
- През 1986 г. задейства първата в страната кооперация на частни собственици на леки автомобили “Кооптакси”.
- През 1988 г. неуморимият стопански и кооперативен деец Благой Рагин създаде кооперация “Коопхотели”.
- Учредена бе в 1981 г. “Банка за стопански инициативи” – първата в източния блок акционерна банка. За 6 години тя даде кредити над 700 милиона лева, в т.ч. 150 млн. щ.д. Изградените с тях МСП даваха към 1987 г. годишна продукция 1 милиард лева, осигуриха над 1000 нови видове стоки и разкриха 30 хиляди работни места.
- През март 1988 г. икономическият директорат на НАТО, по доклад на американския професор Макинтайър посвети 12 страници на икономическите промени в България и призна: “Програмата за малките и средни предприятия в България е важна и наистина новаторска форма за осъществяване на децентрализация. Това е реална крачка към пазара”. До днес никой не е погледнал нито програмата, нито доклада.

За съжаление много инициативи на индустриалната ни интелигенция не бяха реализирани.

Ярък е случаят с Горбачов. На 16 октомври 1987 г. той каза на Живков: “Около Вас има хора с прозападна ориентация. Вие трябва да го знаете! Във Вашето обкръжение има хора, които смятат, че трябва да вземат технологии от ФРГ, от Запада. Такива разговори ни безпокоят! И ако около Вас има хора, които дори само си мислят за “мини – ФРГ” и “мини – Япония”, не трябва да ги държите повече близо до Вас!”

Това беше не сигнал, а заповед на първожреца на съветската идеология и политика за разправа с индустриалната ни интелигенция.

Само след 3 години Горбачов, българските му наместници и кръжащите около тях идеолози, философи, социолози, политикономисти, медийни играчи и партработници се преустроиха по невероятен начин като дисиденти. Те обвиниха индустриалната ни интелигенция в закостенялост, разгониха я и сринаха цялата ни икономика.

Тези остри думи не са от професионална завист. Животът се оказа безкрайно сложен.

Горбачов се превърна в жалка фигурка. Някои от наместниците му имаха фатална съдба. Дори новите милионери не могат да предизвикат завист! Няма да останат без висше възмездие и други, познати по своята низост, грабителство и корупция!

Голямо престъпление на нашите перестройчици е, че разединиха националния интелект във върховно време, когато се решава съдбата на България за векове, а може би и завинаги! В ужасната транжорна те изрязаха и изхвърлиха от живота почти цялата ни индустриална интелигенция!

Прегледайте списъка на българските експерти в екипа на г-дата Ран и Ът – и в него няма да срещнете нито едно име, утвърдено през дългогодишния процес на индустриалното съзидание. Перестройчиците наложиха неслучайно това разединение:

Те нямаха общ език с индустриалната интелигенция. Строгите условия на материалното производство и прецизността на точните науки изискват от индустриалния интелектуалец възискателност, самодисциплина, обективност, самостоятелност, категоричност, бързи реакции, недопускане на низкопоклонство и най-вече вътрешна чистота. Хора с такива качества щяха да пречат на перестройчиците да осъществяват поръченията си.

Тези различия имаха стратегически характер – целта на ”перестройката”, прикрита зад мъгляви декларации беше ликвидацията на българската промишленост. Индустриалните интелектуалци нямаха място в такъв процес! Неизмерима е загубата на България от това разединение! Българските индустриалци бяха естественият екип, годен да поведе по правилен път Родината ни през сложните процеси на промяната.

Само те можеха да дадат верни съвети! Ето някои от тях:

Съвет 1: Пазете и развивайте индустрията! Тя крепи държавата! Защото:

- Дава 80% от обществения продукт.
- Създава работа на 2 милиона и 200 хиляди българи.
- Осигурява финансово здравеопазването, образованието, културата, пенсиите на старите хора.
- Тя е средата, в която се създава и развива индустриалният интелект, а той е абсолютно нужен в 21-вия век.
- Към 80-те години Турция, Гърция и Португалия бяха изоставащи страни. За 25 години постигнаха неимоверно развитие благодарение на бързото си индустриализиране.
- Ако индустрията е ненужна и вредна, първи от нея щяха да се откажат богатите нации!
- Ако някой ви съветва да я ликвидирате, не му вярвайте!
- Той мисли за личния си, а не за нашия интерес!

Съвет 2: Всяка индустриална форма – държавна, частна, кооперативна – има своето естествено място! Осигурете го! Защото:

- Няма в света държава с едностранно развита собственост.
- Ако това беше добре, първи щяха да го възприемат богатите нации.
- Страна без държавно участие в собствеността на стратегическите отрасли лесно ще загуби независимостта си.
- Огромната държавна индустрия беше национално богатство, което никой нямаше право да разпилява потайно. За нейното създаване бе направен и външен дълг от 9, 2 милиарда щ. д. Първото задължение беше именно неговото погасяване. Нямахме право да го оставим за бъдните поколения! Задачата не беше сложна. Само от продажбата на внесеното и още немонтирано оборудване можеха да постъпят над 1 милиард щ. д. Приватизацията на 50-60 добри завода от реномирани чужди фирми можеше да покрие останалия дълг. Това не стана! Немонтираното оборудване още отлежава в сандъците, или се даде за скрап. Заводите рухнаха и се разпродават на безценица. Другото задължение беше да се формират стабилни здравни, осигурително-пенсионни и просветни фондове, които да гарантират поносим преход. Това също не беше трудно – средствата от приватизацията на още 80-100 завода стигаха за създаване на силна финансова основа на тези фондове. В периода 1960-1989 г. Министерството на външните работи бе изградило нужни и ненужни големи сгради за посолства, посланически резиденции, търговски представителства, хотели и жилищни блокове в близо 100 световни столици. Реалната стойност на тези сгради с терените към 1990 г. надхвърляше 3 милиарда щ. долара. Продажбата на част от тях също можеше да осигури средства за новите фондове. Знае ли се обаче как, на кого и за колко бе продаден хотелът в центъра на Берлин? А такива хотели имахме във Виена и в Москва. Пак в Москва, където днес имотите може би са най-скъпите в света, е и изложбено-търговският ни център, най-големият на чужда страна в Русия. Какво ли стана с него? В индустрията имаше скъпи машини. Още в 1990 г. експертни групи трябваше да ги огледат, ненужните да се рециклират и да се продадат на добри цени. Много машиностроителни заводи можеха да извъшат това вместо да се разрушават. Поне 1 млрд. щ. д. щяха да постъпят от такава операция, но техниката беше разпиляна или замина за жълти стотинки към Турция и Гърция. 1990 г. завари в заводите и особено в новостроящите се обекти огромно количество метали, строителна и транспортна механизация. Само в АЕЦ “Белене” те надхвърляха 500

милиона щ. д. Никой не се погрижи за опазването и за ефективната им продажба. В приватизационните договори има клаузи за анулирането им при нарушения от страна на приватизаторите. Могат ли управляващите да съобщят поне един такъв случай на анулиран договор? **Защо се крие, че в Чехия досега са анулирани 254 приватизационни договора?** Изобщо защо не се съобщава колко са постъпленията от почти завършващата приватизация? Къде и за какво са използвани? Ако е истина, че те са под 4 милиарда щ. д., това е потресаващо! Извършен е огромен грабеж, надвишаващ 10 пъти валутния дълг на България към 31.12.1989 г.! Вместо нова средна класа са “отхранени” само няколко хиляди милионери, а единици от тях вече са сред 1000-та най-богати на планетата!

Съвет 3: Не се втурвайте в 100-процентова приватизация! Защото:

- Такова чудо не е осъществявано от никоя друга страна!
- Опорните страни на САЩ – Турция, Израел, Южна Корея, Чили, са с най-голям дял държавна собственост. Тях никой не ги притиска за бърза и 100% приватизация.
- Ричард Ран и Роналд Ът, предложили с “програмата” си да разпродадем за две години цялата си държавна собственост, като започнем от стратегическите мощности, сами признават, че това е първи експеримент в света! Ако бяхме сериозна държава, трябваше да им благодарим и да им купим еднопосочен билет за напускане на страната! На нашите “специалисти”, подписали тази “програма”, следваше да се осигури санаториален отдих. Ако е вярно обяснението им, че са я подписали без да я четат, трябваше незабавно да се отстранят от стопанска, научна, или обществена дейност, защото там не се допускат такива безотговорности! Вместо това някои от тях и днес са големи дейци, един даже е новоизлюпен президентски съветник.
- От приватизацията трябва да се изключат поне за 30 години:
- Големите и средни енергодобивни обекти, енергоразпределението и енергопласиментът. Минодобивът и подземните богатства. Военнопромишленият комплекс. Националната телекомуникационна система. Народната и няколко национални банки. Националната транспортна и пътна мрежа. Монополни сфери, в които не е възможна конкуренция.
- Продажбата на държавната ни собственост на чужди държавни фирми не е приватизация. Тя е признание за некадърността на нашето държавно чиновничество!
- България има свои вековни традиции и като другите нации трябва да ги съхранява!
- Все по-ясно става, че глобализмът използва приватизацията не за укрепване, а за дестабилизиране на националните индустрии и икономики на страните, набелязани за ликвидация.

Съвет 4: Забавете поне с 5 години приватизирането на бюджетопълнещите предприятия! Защото:

- Ще помогнат да се направят по-нормално промените.
- Ще осигурят средства за здравеопазването, образованието, културата и пенсиите в критичния период на преустройството.
- Сред бюджетопълнещите предприятия са пивопроизводството, винарската промишленост, производствата на тютюневи изделия, на безалкохолни напитки, на минерални води, на млечни произведения, на кибрит, на захар, сол, хлебна мая, нефтопродукти. През 60-те и 70-те години Министерството на финансите се ръководеше от легендарния финансист Димитър Попов. Той често събираше стопански ръководители и сам ни предлагаше средства да инвестираме в такива мощности. Какво наложи тези заводи да бъдат приватизирани още през 1991-1993 г.? Защо това не стана в по-късен етап, когато преустроената икономика вече е стабилизирана? Защо голяма част от тях бяха подарени на външни фирми, които днес ни продават българската минерална вода, млякото, бирата и кибрита? Защо не се публикуват данни какво са давали тези производства на бюджета преди приватизацията и сега, след нея? Те не се ли превърнаха от бюджетопълнещи в

джобопълнещи предприятия? Защо трябваше бързото формиране на новата богата класа да се стовари като тежест върху народа?

Съвет 5: Пазете банките от нечисти ръце! Защото:

- Без банки индустрията ще загине.
- Без тях няма нормален пазар.
- Чрез тях се осигуряват нормални външноикономически връзки.
- Те са кръвоносната финансова система на икономиката.
- През 1920-1923 г. Александър Стамболийски се опря на кооперативната банкова система. Бяха учредени стотици популярни банки, включително и в големите села. Чрез тях се раздвижи икономиката, укрепна левът. През 1920 г. 100 швейцарски франка са стрували 2900 лева, а в началото на 1923 г. – 1315 лева! Престъпното разбиване на банковата система през 1947 г. изправи България пред срив. Спаси я незабавното създаване на Българска инвестиционна банка (БИБ). Благодарение на нея още в 1949 г. заработиха първите ВЕЦ, заводите в Димитровград, Перник и Кърджали, всеобщата електрификация, бригадирските обекти: жп линии Перник – Волуяк и Ловеч – Троян, проходът “Хаинбоаз”, язовирите “Копринка” и “Александър Стамболийски”. Новата икономическа катастрофа започна с разбиването на банковата система!

Съвет 6: Спасението на България е в собствените ни ръце! Защото:

- Ние най-добре знаем собствените си проблеми.
- Никой не може да намери по-добър спасителен изход.
- **Външните съветници винаги ще пречупят нашите истини през собствените си интереси.**
- 1990 г. завари България с над 120 млрд. щ.д. основни фондове, от тях 70% – основни производствени фондове. За малката ни страна това беше огромна собствена инвестиция. 2,8 милиарда щ. д. от валутния ни дълг се изразходваха за нова техника, активните ни производствени фондове бяха в процес на обновление. Малко държави бяха в такова благоприятно положение. Вместо стартова позиция за нов растеж, това състояние беше разхитено по чужди указания! Тези и други съвети за ефективни промени можеха да се чуят от индустриалните ни интелектуалци. Никой обаче не ги потърси. В началото бяхме обвинявани, че сме строили много, днес – че сме построили малко и скоро ще дойде краят на грабежа от приватизацията. Сега дори великата задокоеанска сила да се смили да опрости външните ни дългове, както това направи с Полша и с Унгария, даже да позволи да приберем външните си вземания, пак няма да се спасим, ако сами не се заемем! За съжаление, това вече е почти непостижимо, защото е разбит индустриалният ни интелект! Вместо интелектуален елит се роди странен политически разноцветен сурогат. Той заграби властта, прие механизми за вечно властване и наложи чужда цел – превръщане на България в неоколониална територия с послушни местни компрадори! **Затова България днес няма:**
- Национална стратегия и програма за индустриално възраждане.
- Национална стратегия и програма за новото селско стопанство.
- Национална политика за перспективата на младите българи.
- Национална политика срещу гибелното намаляване на населението.
- Обединяваща идея за съхранението на българската култура.
- Нямаме даже единно виждане по националната ни история.
- Вместо истински програми и стратегии за стабилен изход, на народа се обещават далечни “светлини в тунела” и зад него – красиво бъдеще.

Автор: инж. Иван Пехливанов

Инж. Иван Пехливанов е зам-министър на машиностроенето през 70-те, “дългогодишен председател на БИСА (Българска индустриална стопанска асоциация – днешната Българска стопанска камара), поставил нейните основи и постигнал признанието ѝ на национално и международно ниво, ръководил асоциацията от 1983 г. до 1990 г.” (по признание на Българската Стопанска камара)

Уникалните данни на инж. Пехливанов трябва да бъдат запазени и разпространявани. Днес икономическите постижения на социализма се отричат по чисто политически и неикономически причини. Всички “икономически анализи” срещу тях са поредици от абсурди и митове. Нелепо е да се мисли, че става въпрос за нещо друго освен за чужда масирана и не почиваща на никаква реалност пропаганда. Тя се опитва да превърне днешните българи в мазохисти, които да се научат да мразят собствените си успехи. Самите факти, които дава инж. Пехливанов са ярко свидетелство срещу днешните митове за социализма. Идеята е да се изнася и разпространява действителната информация за успехите на българския народ и държава, за да бъдат те пример и за по-новите поколения. Тези успехи не зависят от политически пристрастия, предразсъдъци, митове и легенди. Те са факти. Българи, запрятайте ръкави и умове. Да възстановим нашата татковина.

Източник: bgistoria.jimdo.com